

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Antonija Šimić

PEDAGOG – KRITIČKI PRIJATELJ

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Branko Bognar

Osijek, 2010. godina

Sažetak

U ovom završnom radu opisuje se razvojni put stručnog suradnika pedagoga od njihovog pojavljivanja u hrvatskim školama do danas jer se njihova uloga mijenjala i tek u novije vrijeme postaju imperativ suvremene škole. Pedagozi su stručnjaci vrlo širokog opisa posla i svojim profesionalnim kompetencijama mogu znatno pridonijeti kvaliteti ne samo odgojno – obrazovnog procesa nego i kvaliteti i ugledu cijele škole. U središnjem se dijelu ovog rada zbog toga ukazuje na njihovu važnost te se kroz provedeno akcijsko istraživanje na temu Pedagog – kritički prijatelj objašnjava kako pedagozi mogu i trebaju biti suradnici i podrška i nastavnicima u nastavnom procesu, kroz koji im mogu pomoći u unapređivanju istog.

Ključne riječi: pedagog, kritički prijatelj, akcijsko istraživanje

Sadržaj

Popis slika i tablica	3
1. Uvod	4
2. Razvojni put stručnog suradnika pedagoga	5
3. Uloga pedagoga u školi	6
4. Profesionalni razvoj pedagoga	7
5. Akcijska istraživanja u praksi pedagoga	8
6. Pedagog - kritički prijatelj u akcijskim istraživanjima.....	10
7. Empirijski dio	11
7.1. Kontekst istraživanja	11
7.2. Problem istraživanja.....	11
8. Ostvarivanje akcijskog istraživanja	14
8.1. Opis i analiza 1. sata.....	14
8.2. Opis i analiza 2. sata.....	15
8.3. Opis i analiza 3. sata.....	17
8.4. Opis i analiza 4. sata.....	19
8.5. Opis i analiza 5. sata.....	21
8.6. Opis i analiza 6. sata.....	23
9. Zaključak	25
10. Literatura	26
11. Popis priloga	27

Popis slika i tablica

Tablica 1: <i>Plan akcijskog istraživanja</i>	12
Slika 1: <i>Suradničko učenje</i>	16
Slika 2: <i>Predstavljanje jedne od skupina</i>	17
Slika 3: <i>Aktivnost unutar skupine</i>	22

1. Uvod

Pedagogiju definiramo kao znanost o odgoju. Poznavanje teorijskih osnova ove znanosti pruža temelj za odgojno djelovanje jer postoji nekoliko glavnih teorijskih pravaca o odgoju. Osobe koje se bave pedagogijom u našoj državi zovemo stručnim suradnicima pedagozima i oni djeluju u predškolskom odgoju, te osnovnom i srednjem školstvu¹. Djelatnost pedagoga određena je na temelju triju zakona² koje je donijelo Ministarstvo Republike Hrvatske.

Kao budućoj pedagoginji želja mi je osposobiti se za ulogu kroz koju ću svojim optimističnim i prijateljskim pristupom pridonijeti kvaliteti odgojnog djelovanja škole.

U ovom radu bit će opisano područje djelovanja pedagoga stručnih suradnika te njihova uloga u suvremenom odgoju i obrazovanju. U nastavku rada definirat će se pojam akcijskih istraživanja i objasniti pojam kritičkih prijatelja te ću opisati provedeno akcijsko istraživanje na temu Pedagog – kritički prijatelj.

¹ Velik broj pedagoga radi i u drugim djelatnostima, primjerice u dječjim i učeničkim domovima, ustanovama za djecu i mlade, obrazovanju odraslih, domovima osoba treće životne dobi i sl.

² Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (Narodne novine, br. 10/97), Zakon o osnovnom školstvu (Narodne novine, br. 59/90), Zakon o srednjem školstvu (Narodne novine, br. 19/92).

2. Razvojni put stručnog suradnika pedagoga

Staničić definira stručne suradnike kao „specifičan profil prosvjetnih djelatnika kojima je temeljna zadaća da, u suradnji s drugim profilima stručnjaka (učiteljima/nastavnicima, odgajateljima i ravnateljima), potiču interni razvoj i pridonose unapređivanju rada i rezultata odgojno-obrazovnih ustanova. Tradicionalno je to uloga školskih pedagoga, psihologa, defektologa i socijalnih radnika.“ (Staničić, str. 520)

Pedagozi kao stručni suradnici pojavljuju se u hrvatskim školama od 1959. godine. Njihovo djelovanje prošlo je kroz pet etapa³. Prvu etapu, od 1959. do 1964. godine, obilježilo je zakonsko reguliranje djelatnosti stručnih suradnika jer su u počecima uvođeni u škole kao pomoć ravnatelju u pedagoškom rukovođenju škole. Od 1965. do 1974. ostvaruju se prva znanstvena istraživanja o važnosti pedagoga u hrvatskom školstvu sustavu te se osmislio koncept djelokruga rada pedagoga. U trećoj etapi, koja je trajala od 1975. do 1984. godine afirmirao se rad pedagoga, a 1977. godine Jurić piše „Metodiku rada školskog pedagoga“, stručni vodič o praktičnom djelovanju pedagoga. U četvrtoj etapi, koja je trajala od 1985. do 1997. godine, uočava se zastoj razvoja djelatnosti stručnih suradnika, no i pored takvih nepovoljnih uvjeta osmišljena je koncepcija razvoja pedagoške službe, koja je službeno usvojena 1986. godine. Danas, u petoj etapi, u postojećim zakonima načelno je određen djelokrug rada i posao pedagoga. Međutim, zakonski nisu određene tjedne obveze stručnih suradnika, što šteti kvaliteti rada pedagoga.

Od 90-ih godina učestalije su se održavali stručni skupovi posvećeni stručnim suradnicima na kojima se argumentirala njihova potreba u našim školama. Nažalost, ratno vrijeme na području naše države donosi cjelokupnu racionalizaciju, koja se dogodila i u obrazovanju. Od 2000. godine jača svijest o potrebi unapređivanja odgojno - obrazovne prakse. „Ishodište tih nastojanja nalazimo u činjenici da su se tijekom desetljeća svog djelovanja, stručni suradnici potvrdili kao imperativ suvremene škole.“ (Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti, str.9)

Pedagozi i psiholozi u našim školama najčešće predstavljaju interdisciplinarni tim zadužen za unapređivanje odgojno - obrazovne prakse.

³ Nacrt prijedloga zakona o djelatnosti pedagoga.

3. Uloga pedagoga u školi

Kvalitetne škole čine kompetentni stručnjaci koji profesionalno obavljaju svoje radne zadatke. Svaka profesija iza sebe ima različito obrazovanje te vlastiti okvir djelovanja u školskoj praksi. S obzirom na svoj profesionalni status, pedagozi su često odmah iza ravnatelja i svojim djelovanjem mogu znatno doprinjeti kvaliteti i ugledu škole. Jurić (1989) zato s pravom smatra da je područje djelovanja školskog pedagoga neiscpno. Njihovo djelovanje prvenstveno doprinosi kvaliteti pedagoške prakse u radu škole, razvoju i unaprijeđivanju odgojno-obrazovnog procesa.

Analizom rezultata rada pedagoga i ostalih stručnih suradnika u školama u Konceptiji razvojne pedagoške djelatnosti (2001) zaključeno je kako se u školama koje imaju stručne suradnike:

- kvalitetnije planira i programira rad,
- prati nastavni rad i potiču suvremenija didaktička rješenja,
- stručno i pedagoški osmišljeno uvode mladi nastavnici u rad,
- brine o stručnom usavršavanju nastavnog osoblja,
- radi savjetodavno s mladima,
- pedagoške inovacije ostvaruju profesionalno i sl.

Ukratko, možemo reći kako je pedagoška situacija nedvojbeno bolja u školama koje imaju pedagoge i ostale stručne suradnike, nego u školama koje ih nemaju. Pedagozi su stručni suradnici najšireg opisa posla. Njihovo područje rada proširilo se na cjelokupan odgojno-obrazovni proces, ali ga uvjetno možemo podijeliti na nekoliko područja :

- a) planiranje i programiranje (planiranje vlastitog stručnog usavršavanja, planiranje stručnog usavršavanja učitelja, suradnja u izradi godišnjeg plana i programa škole i sl.)
- b) rad s učenicima (rad s djecom s teškoćama u razvoju, rad s darovitom djecom, profesionalna orijentacija djece prije upisa u srednje škole, plan kulturne i zdravstvene djelatnosti, ispitivanje učenika prije upisa u prvi razred, edukativna predavanja i radionice i sl.)
- c) rad s učiteljima (pedagog je suradnik u nastavi, stručno usavršavanje učitelja, zajednice učenja, istraživački rad u školama, provjera realizacije plana i programa i sl.)

Osim navedenih područja rada, svaki pedagog značajno vrijeme mora posvetiti i vlastitom stručnom usavršavanju. Ta obveza zahtijeva posjećivanje različitih seminara, radionica i susreta s ostalim kolegama pedagozima na kojima se promišlja o aktualim pedagoškim problemima, odgojnim vrijednostima i sl.

4. Profesionalni razvoj pedagoga

Prilagođavanje i rješavanje svakodnevno novih situacija utječe na profesionalnu ulogu pedagoga jednako kao i na funkcioniranje institucije u kojoj on radi. U takvim složenim uvjetima suvremene škole i društva koji su prepuni novih izazova, velika je pozornost usmjerena vlastitom učenju i usavršavanju kao i uspostavljanju komunikacije i novih odnosa s drugim stručnjacima. Kada se govori o učenju, misli se na kontinuirani proces učenja u svrhu stvaranja profesionalnih kompetencija, provođenju novih istraživanja, osmišljavanja vizije dobrog obrazovanja i promoviranju dobre odgojne prakse, koji u konačnici dovodi do promjene obrazovanja. U današnjem društvu znanja jedan od prioriteta koje ono postavlja je cjeloživotno obrazovanje, ne samo radi poboljšanja kvalitete sadašnjih generacija već i budućih. Takav koncept obrazovanja uvelike je uvjetovan navikama i znanjem stečenim u mlađoj životnoj dobi i postaje zapravo nova paradigma obrazovanja mladih i starijih.

U profesionalnom razvoju, formalno obrazovanih osoba, cjeloživotno obrazovanje čini se mnogo korisnijim i kvalitetnijim od jednokratnih stručnih usavršavanja pa se sve češće profesionalni razvoj definira kao kontinuirani proces. Bolam (1993) definira kontinuirani profesionalni razvoj kao „trajni proces koji se nadograđuje na početno školovanje i izobrazbu nastavnika, počinje s uvođenjem u poučavanje, uključuje stručno usavršavanje, stjecanje znanja o razvoju osoblja i upravljačkih umijeća, a završava s pripremom za umirovljenje (citirano u Stoll i Fink, str. 207). Svatko je odgovoran za osobni profesionalni razvoj, ali mora se istaknuti i uloga škole i radnog okruženja jer ukoliko je ono spremno pružiti podršku, to uvelike može pridonijeti ukupnom procesu poboljšanja rada cijele odgojno – obrazovne ustanove. Međutim, i u ovakvom procesu trebamo istaknuti ulogu stručnog suradnika pedagoga jer on u odgojno – obrazovnoj ustanovi surađuje sa svim subjektima koji sudjeluju u procesu odgoja i obrazovanja.

5. Akcijska istraživanja u praksi pedagoga

Svjedoci smo promjena u školstvu koje se u našoj zemlji nastoje nekritički uvoditi polazeći od iskustava drugih zemalja u kojima su ekonomski, politički i društveni uvjeti znatno drugačiji. Takva nastojanja obično ne mogu uroditi plodom. Umjesto traženja uzora i nekritičkog kopiranja tuđih školskih sustava, kvalitetnije promjene bi nastale kad bi se u većoj mjeri oslanjali na kreativna rješenja naših učitelja i stručnih suradnika. Akcijska istraživanja odličan su izbor kada želimo unaprijediti postojeće stanje vodeći računa o specifičnostima odgojnog konteksta.

Kurt Lewin smatra se utemeljiteljem akcijskih istraživanja (Sekulić, Majurec, 1994. citirano u Bognar, 2006, str.178). Lewin (1948) smatra kako je važno da praktičari u konkretnoj situaciji imaju mogućnost usmjeriti svoje djelovanje na temelju rezultata koje su uočili (str.178). Na početku akcijskog istraživanja poželjno je da svaki istraživač utvrdi svoj plan istraživanja, u kojemu će odrediti vrijednosti od kojih polazi u odgojnom djelovanju, koje tijekom i nakon istraživanja mogu biti promijenjene, problem koji ga je potaknuo na istraživanje, aktivnosti koje planira provesti te ciljeve tih aktivnosti i konačno načine na koje planira dokumentirati i dokazati promjene. Svrha takvih istraživanja je ostvarivanje suštinskih promjena, a to znači da bi promjene trebale zaživjeti u svakodnevnoj praksi te postati normalan način djelovanja. Bognar (2009) smatra kako akcijska istraživanja u svim etapama ostvarivanja promjena podrazumijevaju aktivnog praktičara koji polazi od sljedećih pretpostavki:

1. odgoj je kompleksna djelatnost za koju je vrlo rijetko moguće unaprijed predvidjeti i propisati odgovarajuća rješenja
2. za ostvarivanje suštinskih promjena presudno je povoljno društveno ozračje i potpora praktičarima
3. učenje se ostvaruje putem djelovanja i (samo)kritičke rasprave praktičara u okviru zajednica prakse ili zajednica učenja o rezultatima vlastitog djelovanja
4. za evaluaciju i prezentaciju vlastitog djelovanja odgovorni su sami praktičari

Akcijska istraživanja pružaju novu mogućnost suradnje učitelja i stručnih suradnika pedagoga koji mogu biti inicijatori istraživanja, suistraživači i/ili kritički prijatelji tijekom istraživanja. Sudjelovanje u takvim istraživanjima može i treba pedagozima dati drugačiji uvid u ostvarenje djelotvornosti djelatnika. Pedagozi nisu, niti bi trebali biti, nadzornici nastavnog procesa, posebno zbog toga što rijetkim i jednokratnim posjetima nastavi ne mogu dobiti uvid u stvarno stanje, a tada ne mogu ni biti od pomoći u poboljšanju učinkovitosti odgojno – obrazovnog procesa. Ako se nastava želi intenzivno promatrati s jednog ili više stajališta, to od pedagoga

zahtijeva složeniji uvid u nastavu. Jurić (1989) smatra kako je odgovarajuća povezanost pedagoga s nastavom višestruko korisna jer mu omogućuje da:

- zajedno s nastavnikom provjerava uspješnost nastavnog procesa u ovisnosti o izboru nastavnih sredstava, metoda i oblika rada,
- uvodi nastavnika u inoviranje nastavnog procesa,
- prenosi pedagoška iskustva na nastavnika i prihvaća nastavnikova iskustva te ih proučava u svrhu unapređivanja nastave,
- prati pojedine učenike s različitih interesnih stajališta,
- prati učenike za koje je određen poseban pedagoški tretman ili se ispituje potreba takvog tretmana i sl.

Uloga nastavnika u školama značajno se promijenila. Učenik ne smije biti pasivni promatrač već treba biti aktivan sudionik nastavnog procesa. U tom slučaju, nastavnik je odgovoran za usmjeravanje nastavnog procesa prema ostvarivanju ciljeva i stvaranju pogodne razredne klime te se od njega zahtijeva da bude inovativan i kreativan uzor u razredu, ali i pri osmišljavanju nastavnih sati. Takvi zahtjevi potiču nastavnika na ostvarivanje suradnje. Najkompetentnija osoba u školi za uspostavu takve suradnje je stručni suradnik pedagog koji može pomoći nastavniku u planiranju zanimljive i dinamične nastave, korištenju moderne tehnologije i suvremenih didaktičkih rješenja u nastavi, traženju kvalitetnije nastave i sl. Zbog kvalitetnije suradnje pedagozi su upućeni planski proučavati djelatnost pojedinih nastavnika kako bi poboljšali odgojno – obrazovno djelovanje ustanove, a upravo su akcijska istraživanja „studija socijalne situacije u čijoj realizaciji sudjeluju oni koji su neposredni sudionici te situacije s ciljem unapređivanja prakse i kvalitete njenog razumijevanja“ (Winter & Munn-Giddings, 2001, citirano u Bognar, 2006).

6. Pedagog - kritički prijatelj u akcijskim istraživanjima

U akcijskom istraživanju važnu ulogu imaju kritički prijatelji. Kritički prijatelj je „osoba od povjerenja koja postavlja provokativna pitanja, pronalazi podatke koji se zatim ispituju na razne načine i nudi kritiku rada kao prijatelj. Kritički prijatelj nastoji u potpunosti razumjeti kontekst nečijeg djelovanja i rezultate koje neka osoba ili grupa želi postići. On je pobornik za uspjeh nečijeg rada“ (Costa i Kallick, str. 50)

Koga će praktičar odabrati kao svog kritičkog prijatelja u istraživanju ovisi o njemu samom. Prijateljstvo se temelji na partnerstvu, zato vrlo često praktičari biraju kao kritičke prijatelje osobe bliske sebi: radne kolege, prijatelje s kojima dijele profesionalna stajališta i vrijednosti. Zajedničke vrijednosti istraživača sa svojim kritičkim prijateljima važne su jer razmjena informacija o nastavnoj praksi služi njezinom poboljšanju i pri tome je bitno da imaju slično viđenje boljitka. Nadalje, mogućnost za nove izazove trebamo tražiti i u iskustvu, obrazovanju i uključenosti kritičkog prijatelja u istraživanje. Sve od navedenog može pomoći istraživaču u provedbi istraživanja.

Pedagozi kao stručni suradnici prema svom profesionalnom određenju mogu vrlo lako preuzeti ulogu kritičkog prijatelja. Njihovo djelovanje u školi je svestrano, ali je ukupno orijentirano na poboljšanje odgojno – obrazovnog procesa. Kritičko prijateljstvo između nastavnika i pedagoga može poboljšati kvalitetu njihova odnosa, što istovremeno može utjecati na zajedničko razmišljanje o praksi i mogućnostima poboljšanja.

Već tijekom studija budući pedagozi mogu i trebaju se osposobljavati za važnu profesionalnu ulogu kritičkog prijatelja jer ona zahtijeva mnogo znanja, iskustva i neprekidnog usavršavanja. Stručni suradnik pedagog ima sve predispozicije da bude kvalitetan kritički prijatelj: stručno pedagoško obrazovanje, iskustvo suradnje u nastavnim procesima, otvorenost i spremnost na suradnju, znanje da daje savjete kojima utječe na djelovanje nastavnika u konkretnim situacijama. Osim toga, kao kritički prijatelj ima mogućnost čestih posjeta nastavi kako bi sustavno prikupljao podatke, snimao nastavni proces tako da omogući što jasniji opis onoga što se događalo, a nakon toga može biti od velike pomoći nastavniku u evaluaciji planiranih aktivnosti.

7. Empirijski dio

7.1. Kontekst istraživanja

Studentica sam studija pedagogije i hrvatskog jezika i književnosti. Taj studij sam odabrala puna optimizma, željna biti s učenicima, učiteljima i ostalim stručnjacima koji u školama pomažu djeci prijeći u svijet odraslih. Međutim, tijekom tri godine studija još uvijek nismo imali dovoljno prilika za stjecanje profesionalnih iskustava.

U istraživanje sam krenula pod mentorstvom doc. dr. sc. Branka Bognara s nastavnicom Majom Vuka u osnovnoj školi u Đakovu koja se istovremeno bavila svojim akcijskim istraživanjem na temu: *Kako mogu unaprijediti kreativnost učenika u pisanju kriminalističke priče?* Istraživanje smo provele u 7.a razredu u kojem je ona predavala hrvatski jezik. Nastavnica je namjerno izabrala upravo taj razred jer je u njemu prije dvije godine provela svoje prvo akcijsko istraživanje. Sam dolazak u školu probudio je u meni neočekivani strah. Bavila sam se temom kritičkog prijateljstva, a prvi puta sam se našla u ulozi pedagoga. Istraživanje smo provele od studenog 2009. godine do ožujka 2010. godine u sklopu redovne nastave. Razred broji 24 učenika, od kojih jedan učenik pohađa nastavu prema prilagođenom, a ostali prema redovnom nastavnom programu.

Svoje sam akcijsko istraživanje provela u Osnovnoj školi „Vladimira Nazor“ u Đakovu. To je relativno velika škola sa zadovoljavajućim materijalnim uvjetima. Školska kamera nam je puno pomogla kada smo snimale nastavu, a to nam je znatno olakšalo refleksiju na nastavne sate. U učionici smo imali i televiziju, prijenosno računalo i projektor, tehnološka pomagala koja nastavnicima i inače pomažu u izvođenju nastave.

7.2. Problem istraživanja

Kao jedno od ključnih načela akcijskih istraživanja Kemmis i McTaggart 1992, str.22 (citirano u Cohen, Manion i Morrison, 2007, str.229) smatraju da su ona „pristup poboljšanju obrazovanja tako što ga se mijenja i što se uči iz posljedica promjena.“ Osobno smatram kako je još uvijek dijelom prisutno stereotipno viđenje pedagoga kao nadzornika nastavnog procesa, a zapravo se malo radi na razvijanju istinskih suradničkih odnosa između pedagoga i nastavnika. Akcijska istraživanja su suradnička i uključuju ljude koji kritički pristupaju situacijama, a posvećeni su postizanju željenih promjena. To je bio jedan od glavnih razloga zašto sam odlučila provesti ovo akcijsko istraživanje jer sam kao buduća pedagoginja željela naučiti kako suradnički djelovati s nastavnikom, usmjereno na ostvarivanje poboljšanja u njegovom

djelovanju. Pedagozi prema određenju svoje profesionalne uloge mogu preuzeti ulogu kritičkog prijatelja i tako surađivati u akcijskim istraživanjima. Zbog toga što „akcijska istraživanja uključuju postavljanje problema, a ne samo rješavanje problema“ (Cohen, Manion i Morrison, 2007, str. 227). Problem svog akcijskog istraživanja sam izrazila u obliku pitanja:

Kako pomoću kritičkog prijateljstva pomoći nastavniku u ostvarivanju promjena u nastavi?

Nakon definiranog problema izradila sam okvirni plan svog akcijskog istraživanja (Tablica 1).

Tablica 1: Plan akcijskog istraživanja

Ciljevi	Aktivnosti	Kriteriji
Naučiti preuzeti ulogu kritičkog prijatelja.	Proučavanje relevantne literature u svezi kritičkog prijateljstva.	Osobno razumijevanje uloge kritičkog prijatelja, njegove značajke i način ostvarivanja što je moguće uočiti iz pisanog izvještaja.
	Razgovor i savjetovanje s mentorom.	
Pomoć nastavnici u unapređenju nastavnog procesa.	Posjećivanje nastave i sudjelovanje u prikupljanu podataka.	Komentar pridonose kvalitetnijem djelovanju nastavnice.
	Savjetovanje alternativnih mogućnosti djelovanja.	Nastava je inovativna i kreativna. Učenici su zadovoljni nastalim promjenama.
Psihološka podrška nastavnici, tijekom kriznih razdoblja istraživanja.	Razgovori prije i/ili poslije nastave.	Nastavnica je zadovoljna promjenama koje je ostvarila i lakše se nosi s problemima tijekom ostvarivanja promjena.
	Identifikacija i pronalazak rješenja eventualnih problema.	
	Ohrabrivanje tijekom istraživanja.	

Postupci kojima sam prikupljala podatke:

- a) promatranje - tijekom nastavnih sati vodila sam dnevnik rada i u njega upisivala svoje viđenje nastave, a uz to ponašanja djece i profesorice koje sam smatrala bitnima za istraživanje,
- b) snimanje – određene smo nastavne sate snimali kako bi nam dobivene snimke olakšale razgovore o provedenoj nastavi i dogovore oko mogućih poboljšanja,
- c) evaluacijski listići – učenici su ispunjavali evaluacijske listiće kako bi izrazili svoje viđenje nastave, dali svoje prijedloge ili evaluirali određene provedene aktivnosti,
- d) intervju s učenicima – pred sam kraj istraživanja provela sam intervju s četvero učenika s kojima sam porazgovarala o provedenom istraživanju. Prije intervjuja zabilježila sam određene teme o kojima sam željela razgovarati, a osim njih slobodno su mogli izraziti svoja mišljenja o temama koje su njima bile bitne,
- e) intervju s nastavnicom – provela sam intervju s nastavnicom o njezinom viđenju suradnje s kritičkim prijateljima i promjenama koje je ostvarila.

8. Ostvarivanje akcijskog istraživanja

8.1. Opis i analiza 1. sata

Prvi puta prisustvovala sam nastavi hrvatskoga jezika kod nastavnice Maje Vuka samo kao promatrač, ali to nije umanjilo moju uzbuđenost. Kada sam to napisala u svom istraživačkom dnevniku, nastavnica mi je odgovorila: „Tvoju sam reakciju nostalgично promatrala jer da si mene prvog sata upitala kako se osjećam, rekla bih ti – smrtno uplašeno“. Cijeli taj sat bila sam očigledno zbunjena jer sam se našla u potpuno novoj ulozi i nisam uopće znala što trebam činiti. To je bio nastavni sat u kojem je nastavnica uvodila učenike u temu kriminalističke priče, a ujedno sat u kojem sam se upoznavala sa svojom novom ulogom.

Nastavnica je započela sat igrom asocijacija kako bi učenici sami pogodili o kojoj temi će biti riječ. Oni su s oduševljenjem prihvatili igru i brzo došli do odgovora – kriminalistička priča.

Ja: Za mene je to bio vrlo kreativan i zanimljiv uvod u rad.

Nastavnica: Djeca vole igru asocijacija. Ona ih potiče, motivira na suradnju, ali i rivalstvo, što si mogla primijetiti. (A. Šimić i M. Vuka, osobna komunikacija, 21. studeni 2009.)

Iz ovoga je vidljivo koliko su moji početni komentari bili kratki. Nisam se osjećala sigurnom u komentiranju tuđeg rada niti sam bila sigurna da li to pravilno radim. Nastavnica mi je u tome pomogla tako što se samokritički osvrnula na aktivnosti koje je provela u razredu. No, tada se nisam osjećala sigurno u ulozi pedagoga – kritičkog prijatelja. Činilo mi se da nisam dovoljno stručna jer je nastavnica s kojom sam surađivala bila puna ideja, dinamična u nastavi, a ja sam još uvijek bila zbunjena u svezi toga što bih trebala činiti. Mentor mi je bio velika podrška od samog početka pa sve do kraja istraživanja.

Mentor: Antonija, nije stvar u tome da mi kao pedagozi budemo uvijek u ulozi savjetnika. Pomoć učiteljima je i u tome da je nekome stalo do onoga što čine u svojim razredima, a posebno ako je to nešto kvalitetno i kreativno kao kod Maje. Akcijsko istraživanje je kreativan proces, prema tome ne trebaš se brinuti ako ne bude sve kako si očekivala. Važno je da nađeš načina *kako doprinijeti procesu promjena*, a svojim pozitivnim nastupom to svakako već činiš. (B. Bognar, osobna komunikacija, 9. prosinca 2009.)

U nastavku sata nastavnica je učenike kroz razgovor podsjetila na ono što su već znali o pojmu kriminalističke priče. Učenici su na jednostavno pitanje odgovarali u obliku definicija koje su otprije znali.

Nastavnica: U akcijskim istraživanjima manje pozornosti posvećujemo teorijskim pojmovima, no djeca još uvijek povezuju i taj kreativni rad s pojmovima koje smo radili na satu. Nekako im je teško razgraničiti slobodu kreativnosti i zatvorenost nastavnog sata. (M. Vuka, osobna komunikacija, 24. studenog 2009.)

U nastavku sata nastavnica je započela s temom kreativnog pisanja. Učenici su bili raspoređeni u skupine. Svakoj skupini dala je papir s četiri iste riječi, a njihov je zadatak bio osmisliti što više rečenica u kojima će upotrijebiti te riječi. Na kraju je predstavnik svake skupine čitao osmišljene rečenice. Njihov timski rad urodio je zanimljivim rečenicama koje su bile vrlo raznolike. Nastavnica je pohvalila one skupine koje su slobodno i kreativno stvarale jer je jedan od ciljeva sata bila sloboda u izražavanju.

Sljedeći zadatak vodila je sama nastavnica. Učenicima je čitala pitanja, a oni su na jedan papir naizmjenično pisali odgovore koje su sami davali i presavijali su papir tako da sljedeći učenik u skupini ne vidi što je prethodni učenik napisao. Nastavnica nije bila zadovoljna rezultatom aktivnosti jer učenički odgovori nisu bili napisani punom rečenicom pa se djelomično gubio smisao priče, ali je bila zadovoljna njihovim smislom za humor.

Nakon sata ostala sam razgovarati s nastavnicom Majom. Odvojila je svoje vrijeme za sva moja pitanja i porazgovarale smo o oba naša istraživanja i našim planovima vezanim za njih. Taj razgovor je bio odličan uvod u naše kritičko prijateljstvo. Nastavnica je već ranije sudjelovala u akcijskom istraživanju pa je svoja iskustva podijelila sa mnom:

Nastavnica: Nije bilo nimalo lako, ali kad imaš ljude koji ti mogu jednom rečenicom uljepšati dan i potaknuti te na novo stvaranje, gledala sam na njih kao na punjače mojih baterija koje su se praznile prije nego što sam išta započinjala i na tome sam bila neizmjerljivo zahvalna jer shvatiš da nisi sam u tome. (M. Vuka, osobna komunikacija, 24. studenog 2009.)

Ona je na svoj način opisala koliko su joj njezini kritički prijatelji tijekom prvog kruga istraživanja značili i na temelju toga sam shvatila značaj uloge u kojoj sam se našla. To mi je bio veliki poticaj za daljnje učenje, kako bih i sama mogla postati kvalitetan kritički prijatelj.

8.2. Opis i analiza 2. sata

Prilikom druge posjete nastavi nastavnice Maje već mi je bilo puno lakše. S obzirom da sam se našla u poznatom okruženju, opuštenije sam započinjala razgovor s nastavnicom, a najvažnije, bila sam spremnija na ono što me čekalo. Naime, nakon što sam pročitala stručnu literaturu (Bognar, 2006.; MacBeath i suradnici, 2000.; Bognar, 2009.) jasnije sam shvaćala ulogu kritičkog prijatelja u nastavi. Planirali smo snimati taj sat video kamerom, ali nam je školska kamera bila nedostupna pa sam dijelove nastave fotografirala.

Slika 1: Suradničko učenje

Učenici su bili raspoređeni u skupine iste veličine kao i na prvom satu. Nastavnica je pripremila prijenosno računalo i projektor na kojemu je prikazala snimke poznatijih istražitelja i likova iz kriminalističkih filmova. Snimke su bile popraćene glazbom iz istoimenih filmova, a svrha uvodne, motivacijske aktivnosti bila je da učenici pogode o kojim je likovima riječ, nakon čega je nastavnica povela razgovor u likovima u kriminalističkim filmovima.

Svidjelo mi se što nastavnica nije razgovarala samo s jednim učenikom, već je svima koji su željeli nešto reći dala priliku. Smatram kako učenici svojom aktivnošću tijekom sata razvijaju sposobnost povezivanja poznatih i novih informacija te samostalno dolaze do zaključaka.

Za sljedeću aktivnost svakoj grupi je na listu papira dala napisan zadatak. Učenici su trebali smisliti lik modernog istražitelja, opisati njegov izgled i profil, a po želji su ga mogli i nacrtati. Učenici su prionuli na rad. U svom istraživačkom dnevniku pohvalila sam nastavnicu zbog jasnih uputa koje je ovaj put dala učenicima u pisanom obliku. Na prošlom satu nije bila zadovoljna rezultatom aktivnosti zbog toga što im u uputama nije rekla da na njezina pitanja trebaju odgovarati punim rečenicama, a ne samo s jednom ili nekoliko riječi. Osim toga prokomentirala sam nedostatak suradničkih oblika učenja. Smatram kako se vrlo često dogodi da jedan ili dva učenika preuzme cijelu inicijativu u rješavanju zadataka pa je iz tog razloga potrebno aktivnost u skupini uskladiti s ciljevima nastave. Na kraju sata predstavnici skupina su izašli pred razred i predstavili likove koje su osmislili.

Slika 2: Predstavljanje jedne od skupina

Nakon sata ostala sam razgovarati s nastavnicom i iskreno sam joj rekla koliko sam iznenađena s njezinom kreativnošću. Razgovarale smo i o planovima za sljedeći sat na kojem ću prisustvovati. Pitala sam ju za jednog učenika kojeg sam primijetila tijekom sata, a djelovao je povučeno i samozatajno. Nastavnica mi je tad prvi puta rekla kako u svom razredu ima i učenika s posebnim potrebama. Smatram kako bi bilo vrlo poželjno pronaći način da se i takvi učenici uključe u rad razreda, socijaliziraju se i uključe u društvo.

8.3. Opis i analiza 3. sata

Prilikom treće posjete nastavi (10. 12. 2009.) snimila sam inicijalni video zapis koji je dostupan na sljedećoj adresi: <http://vimeo.com/8576372>. Kako je vidljivo na snimci, sam početak sata protekao je poprilično burno jer su učenici bili nemirni. U početnom ponavljanju nastavnica ih je uputila da dignu ruku ukoliko žele govoriti kako se ne bi stvarala buka kad govore u isto vrijeme. Dvojica dječaka se nisu obazirala na njezine upute pa je prozvala jednog dječaka imenom i upitala ga ima li što za reći ili dodati, misleći kako ga je na taj način upozorila na ponašanje.

Ja: Discipline u razredu svakako treba biti. Jesi li razmišljala da takva ponavljanja gradiva (npr. ovo je bilo o monologu) popratiš nekom akcijom koja bi im vjerojatno bila zanimljiva, a opet bi davala pravo govora svakom tko to želi? Primjerice s lopticom, da može govoriti samo onaj koji ju ima kod sebe.

Nastavnica: Loptica je zanimljiv medij u nastavi, koristila sam ju u 5. razredima, ali nekako se još uvijek bojim kako bi to ispalo sa sedmim razredima. Moguće da ću ju rabiti na nekom od sljedećih sati. Ne mora biti loptica, može vrlo dobro poslužiti mikrofona, lutka ili nešto slično. (A. Šimić i M. Vuka, osobna komunikacija, 11. prosinac 2009.)

Nastavnica je zadala učenicima zadatak da se prisjete prošlog sata kada su samostalno stvarali likove i na osnovu toga napravili monolog kojim će taj lik predstaviti. Kako bi izbjegla da oni odrede predstavnike grupa, uvela je igru kockicama kako bi jednostavnim igrom (kome se okrene najveći broj) dobili predstavnika. Bilo mi je drago kada sam vidjela da je nastavnica prihvatila moju sugestiju iz istraživačkog dnevnika drugog sata, kada sam se kritički osvrnula na to kako isti učenici većinom preuzimaju rad u skupini. No, kockice su se razletjele po učionici i počela je vladati neozbiljnost. Nastavnica je pokupila sve kockice.

Ja: Kockice su privukle njihovu pažnju, ali još mislim da je tvoja ideja bila dobra, jer i na ovoj kratkoj snimci je već vidljivo da oni koji se javljaju, koji obavljaju zadatak i izlažu grupne zadatke su većinom isti učenici.

Nastavnica: To sam i ja primijetila. (A. Šimić i M. Vuka, osobna komunikacija, 18. prosinac 2009.)

O problemu discipline nastavnica je razgovarala i s kolegama na portalu za mrežnu suradnju (www.kreativnost.pedagogija.net), na kojem smo svi zajedno objavljivali svoje video zapise, fotografije, istraživačke dnevnike, međusobno razgovarali i učili jedni od drugih.

Četiri su skupine izložile svoje uratke. Nakon toga nastavnica je svakoj skupini podijelila fotografiju iste osobe koja je na svakoj slici drugačije izgledala, a zadatak im je bio napisati monolog o životu tog lika. Sve su skupine bile aktivne i svi su sudjelovali u stvaranju priče. Samostalno su unutar skupina odabrali predstavnike koji su trebali prezentirati uratke.

U posljednjem zadatku svaka se skupina trebala dogovoriti i osmisliti skulpturu ili sliku za naslovnicu filma u kojem je njihov lik, kojeg su u prethodnom zadatku opisali, glavni lik filma. Pojedini učenici nisu poslušali uputu do kraja i nastala je odbojnost prema zadatku. Sat je protekao u ostvarivanju planiranih aktivnosti, no aktivnosti su zbog učeničkog nemira duže potrajale, zbog čega nastavnica nije stigla pustiti kratki video zapis koji je pripremila. Film je trebao biti vrhunac sata, a učenici su otišli sa sata bez odgojne poruke.

Nastavnica: Kako je nedisciplina remetila slijed sata, ostala sam zatečena. Iz minute u minutu postajala sam sve nervoznija. Skamenjena sam promatrala kako mi pojedinci sabotiraju sat koji je trebao biti otvoren, slobodan i nadasve kreativan. (...) Cjelokupni dojam me ne zadovoljava, iako je dio sata u kojem su se kreativno izražavali ostvaren odlično i iznimno sam zadovoljna njihovim uradcima, ali cjelokupni dojam je taj koji kvari sliku i stvara mi nezadovoljstvo. (...) Baterije su

mi potrošene i imam osjećaj da sam uzalud potrošila energiju. Srušila mi se vizija sata kao kula od karata. (M. Vuka, osobna komunikacija, 11. prosinac 2009.)

Nakon ovog sata puno sam razgovarala s nastavnicom. Nakon sata bila je vidno razočarana ponašanjem učenika. Saslušala sam njezine osjećaje u tom trenutku i zajedno smo procjenjivale što se zapravo dogodilo. Izgledalo je kao da je to bio trenutak kaosa u istraživanju nakon kojeg su trebale uslijediti promjene.

8.4. Opis i analiza 4. sata

Ovo je bio prvi dvosat nastave⁴ na kojem sam prisustvovala kod nastavnice Maje Vuka. Za ova dva sata nastavnica je planirala stvaralačku radionicu „Govorimo o sebi i suradnji s drugima“ jer je željela aktualizirati i odgojnu stranu nastavnog procesa.

Nastavnica: Želja mi je izazvati određene promjene, ne samo u znanju i spoznavanju, nego ponajviše u radu učenika. Staviti ću naglasak na suradnički rad. (M. Vuka, osobna komunikacija, 7. veljače 2010.)

Za početak sata nastavnica je odabrala zanimljivu aktivnost kojoj je cilj bio zbližavanje učenika i razvijanje svijesti o potrebi timskog rada. Unutar skupina nastavnica je podijelila onoliki broj trakica koliko je bilo učenika unutar nje, a zadatak im je bio samostalno si svezati trakicu oko lijeve ruke. Nakon kratkog vremena, nekim učenicima je to čak i uspjelo. Nakon aktivnosti razgovarali su o tome kako su nam za određene stvari u životu potrebni drugi ljudi te znanje surađivanja u grupi. Ovo smatram kao odličnu uvodnu aktivnost.

Mentor: Majo, sviđa mi se ideja da učenicima ukažeš na značaj suradnje na zoran i iskustven način. To samo pokazuje koliko je važna kreativnost učitelja u osmišljavanju nastavnog procesa. (B. Bognar, osobna komunikacija, 14. ožujak 2010.)

Sljedeći zadatak učenicima bio je u središte papira napisati svoje ime te svoje pozitivne osobine. Papir su zatim trebali poslati u krug unutar skupine i svatko je od učenika trebao napisati još neku pozitivnu osobinu tog učenika. Osobine koje su se ponavljale trebali su prepisati na veliki papir i prokomentirati u skupini. Aktivnost je potrajala malo duže zbog žamora koji je vladao, tako da je nastavnica povisila ton.

Ja: Jesi li razmišljala o dogovaranju svojevrstnih pravila o njihovom ponašanju dok im objašnjavaš zadatak ili da nakon što ga kažeš prozoveš nekoga da ponovi svojim riječima ono što je razumio da treba napraviti? (A. Šimić, osobna komunikacija, 11. ožujak 2010.)

Osobina koja se najviše puta ponovila u skupini postala je njihova zajednička osobina cijele skupine, a njoj je trebalo dodati ime jedne životinje. Tako su nastale grupe: Dobre hijene, Marljivi mravi, Humoristični majmuni, Zabavne vjeverice i Šaljive pingvinice. U analizi

⁴ Opisani nastavni sati su snimljeni, a dostupni su na adresi: <http://www.vimeo.com/9933340>.

evaluacijskih listića bilo je vidljivo koliko je učenicima značila ova aktivnost jer su bili ponosni na sebe kada su dobili potvrde da ih kolege poštuju i cijene.

Novi zadatak bio je da učenici zamisle kako je svaka grupa agencija za rješavanje problema i da se trebaju što bolje predstaviti na tržištu zbog jake konkurencije. Samostalno su mogli odabrati način na koji će to učiniti. Bilo je jako lijepo vidjeti nasmijanu nastavnicu kako obilazi sve skupine.

Nastavnica: Sjela sam u skupinu s trojicom učenika jer me zanimalo kako napreduje njihova ideja. (...) Mislim da je i njima bilo drago što sam se zainteresirala za njihove ideje. Postavljala sam im pitanja i navodila ih da promišljaju o najboljem načinu predstavljanja. (M. Vuka, osobna komunikacija, 11. ožujak 2010.)

Smatram da je učenicima veliki poticaj kada nastavnica pokaže zanimanje za njihov rad te da postavljanje pitanja i navođenje puno više utječe na njihove kreativne mogućnosti nego naredbe.

Tijekom odmora nekoliko je učenica ostalo u razredu i smišljalo i dalje reklamu za njihovu agenciju, što je nastavnicu i mene ugodno iznenadilo. To dovoljno govori o njihovoj motivaciji za rad koja je jedan od preduvjeta kreativnog stvaralaštva. Na početku drugog sata svi su učenici nastavili s osmišljavanjem njihovih reklama. Na mentorov prijedlog sjela sam kraj jedne skupine kako bih još bolje dobila uvid u to što i kako oni rade. Kameru sam postavila tako da snima drugu skupinu učenica misleći kako ću na snimci čuti i njihov govor, ali to nije bilo moguće zbog razgovora unutar drugih skupina. Sjela sam kraj skupine koja je najneozbiljnije shvatila zadatak. Učenici su već bili pred kraj zadatka kada sam ja došla. Jedan od njih provjeravao je da li se ostali slažu s onim što je on napisao. Drugi su se bavili sporednim stvarima koje su implementirali u svoje predstavljanje kako bi bili smješnjiji. Predložila sam nastavnici da ponekad u grupnim zadacima razdijeli zadatke.

Mentor: Zanimljivo je kako vaše priključivanje skupini koja je, čini mi se, najneozbiljnije shvatila ovaj zadatak, nije utjecalo na njihovo ponašanje. Vi ste na taj način iz perspektive promatrača, mogli zaviriti u ono što se događa unutar pojedinih skupina i o tome izvijestiti nastavnicu. Da je to učinila nastavnica, vjerujem kako bi to narušilo prirodnost situacije. (B. Bognar, 14. ožujak 2010.)

Svaka skupina dobila je priliku da se predstavi. U prvoj skupini sudjelovali su svi, a u aktivnost su uključili i učenika koji radi po prilagođenom programu. Bilo je jako lijepo vidjeti kako je i on aktivan.

Zadnja je aktivnost bila podsjećanje onoga što su naučili o kriminalističkoj priči i što još žele saznati te na koje bi to načine zajedno mogli ostvariti. Ovu aktivnost smatram vrijednom zbog toga što učenici vrlo rijetko imaju priliku sudjelovati u kreiranju vlastitog nastavnog

procesa pogotovo što su odgovori koje su dali bili vrlo korisni i pokazali stvarnu želju za učenjem. Nadam se da će nastavnica njihove ideje uključiti u sate.

Na kraju sata učenicima sam podijelila evaluacijske listiće kako bih dobila povratnu informaciju od učenika o održanom satu (Prilog 1). Na nastavi je prisustvovalo dvadeset i troje učenika. Njih dvadeset i jedno odgovorilo je da se nastavi osjećalo sretno i isto toliko učenika je procijenilo vlastitu aktivnost na satu kao vrlo dobru ili odličnu. Dvadeset i dvoje učenika reklo je kako je suradnja unutar skupine i njihov osobni doprinos skupini bio vrlo dobar ili odličan. Po ovim rezultatima zaključila bih kako se učenici na nastavi osjećaju zadovoljni i slobodni te da vrlo dobro percipiraju vlastite aktivnosti i doprinos cijeloj skupini. Za kraj su mogli napisati eventualne prijedloge za poboljšanje nastave. Neki od odgovora su: „Sve je bilo super, mogli bismo češće ovako raditi.“, „Nemam. Volim raditi u grupama na ovaj način.“, „Mogli bismo češće raditi u skupinama.“

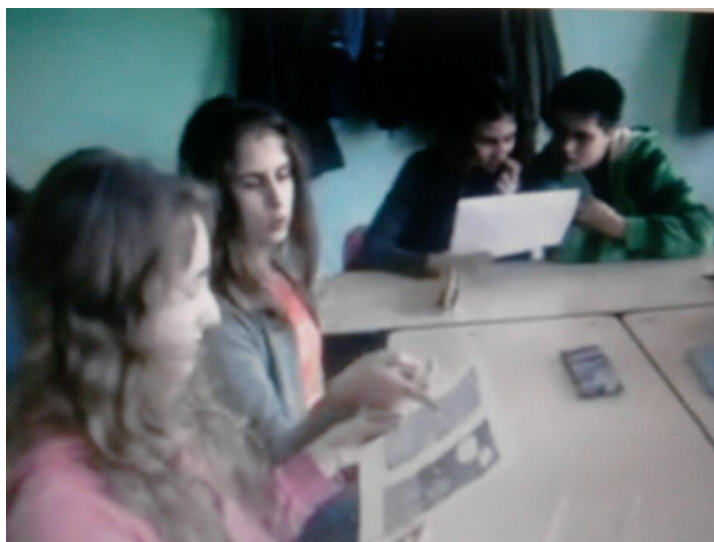
Za kraj bih izdvojila zapis iz komunikacije nastavnice s mentorom u prilog razvijanju našeg kritičkog prijateljstva.

Nastavnica: Moram priznati da sam i ja bila zbunjena ulogom Antonije u istraživanju jer sam joj htjela pomoći, a nisam znala što bi njezina uloga trebala biti. Nakon nekoliko sati na kojima je sudjelovala, mislim da mi je i njezina prisutnost pomogla u odnosu koji imam s učenicima. Osjetila se opuštena atmosfera i to mi je odlično. Naravno da mi pomaže i savjetima i jednostavno što je sugovornik u svim promišljanjima koja vodimo poslije sata. Lijepo je imati osobu koja također promišlja o svemu tome. Na satima mi je Antonija također od velike pomoći, i oko tehnike i oko promatranja rada skupina. (M. Vuka, osobna komunikacija, 15. ožujak 2010.)

8.5. Opis i analiza 5. sata

Prilikom treće posjete nastavi (<http://www.vimeo.com/9933472>) učenici su bili nemirni jer su tek ušli u razred. Nastavnica je to primijetila i opušteno im dala minutu prilagodbe. Za taj sat nastavnica je uvela zvono kao zvučni signal koji bi trebao pomoći u smirivanju učenika i za početak i kraj određenih aktivnosti.

U prvoj aktivnosti, učenici podijeljeni u skupine, dobili su primjerke duhovitih strip sličica s temom kriminalistike.

Slika 3: Aktivnost unutar skupine

Na slici 3 je vidljivo kako su učenici unutar skupine bili podijeljeni u parove što je dodatno pridonijelo tome da svatko može iznijeti svoje mišljenje. Nastavnica je zatim povela razgovor o tome što učenici smatraju duhovitim na sličicama. Zatim je svaka skupina dobila novi zadatak i nove fotografije s kojih su trebali odabrati jedan predmet usko povezan uz njihovog istražitelja i stvoriti priču.

Nastavnica je za vrijeme suradničkog oblika učenja obilazila svaku skupinu i sjedala kraj nje. Njezine intervencije u radu učenika bile su minimalne, a istovremeno je pratila aktivnost svake skupine. Bila je opuštena i vedra, a time je pridonijela i pozitivnijem ponašanju učenika za vrijeme sata. Na kraju je bila zadovoljna što primjećuje da joj to postaje normalna praksa jer se učenici tada osjećaju slobodnijima iznositi vlastite ideje. Kada Hopkins (2001) piše o promjenama u akcijskim istraživanjima, kaže kako se proces promjena ostvaruje u tri međusobno povezane etape: inicijacije (motivacije), implementacije i institucionalizacije (citirano u Bognar, 2009). Čini se kako je nastavnica tada bila na razini implementacije, a Bognar (2009) smatra da je svrha procesa doseći razinu institucionalizacije, odnosno omogućiti trajanje promjena.

Nastavnica je zvonom oglasila kraj aktivnosti, a predstavnici skupina su izlazili predstaviti svoje uratke. Bilo je zanimljivo što su na ovom satu učenici samostalno zahtijevali smirivanje ostalih učenika kako bi u tišini ispričali svoje priče koje su bile jako zanimljive.

8.6. Opis i analiza 6. sata

Na posljednjem satu na kojem sam prisustvovala (<http://www.vimeo.com/10773877>), nastavnica je na početku sata učenicima podijelila predmete koje su na prošlom satu odabrali na slikama i pomoću kojih su stvorili priče. Zadatak im je bio da napišu što više načina na koji istražitelj može koristiti taj predmet. Svaki učenik koristio je individualnu oluju ideja. Nakon isteka vremena, unutar skupine su trebali prokomentirati ideje i zajednički ih napisati na papir. Pomoću njih trebali su napisati priču. Nakon tog sata imali su deset dana da individualno napišu svoju kriminalističku priču, čime se simbolično zaokružilo ovo istraživanje.

Nakon sata provela sam intervju s četvero učenika (<http://www.vimeo.com/10773935> i <http://vimeo.com/11546354>) u kojem sam željela saznati što oni misle o oblicima djelovanja nastavnice Maje Vuka, o njihovom suradničkom učenju, idejama, eventualnim zamjerkama i sl. Na kraju razgovora bila sam ugodno iznenađena jer su bili otvoreni za suradnju i podijelili sa mnom svoja mišljenja. Ovo su neki odgovori koje sam željela izdvojiti:

M.: Volimo grupne zadatke jer i nastavnica pokušava vidjeti kako mi djelujemo kao grupa, a ona voli kada mi vrvimo od ideja.

M. : Uvijek u našoj grupi pitamo svakoga da li se slaže sa svime i svatko da svoje ideje. Ako se ne slaže, onda mora dati novu ideju.

M.: Najgore je kad se netko ne slaže, onda dođe do prepirki, ali to je rijetko.

M.: Trudimo se jer znamo da se nastavnica trudi, da se ona stalno priprema. Pokušavamo da se ona ne razočara jer znamo da se jako trudi da nam sat učini zanimljivijim.

M.: Meni se sviđa to što nastavnica voli da smo svi zainteresirani za rad.

M.: Ima nekih pojedinaca kojima se ne sviđa nikakav rad, oni ni uz igru ne žele ništa učiti, pa onda ne žele sudjelovati u radu jer nisu svjesni da to može biti zanimljivo.

S.: Nastavnica nama na početku svake godine ili polugodišta daje jedan papir, stavi nas u grupe i kaže da napravimo što bismo htjeli ove školske godine raditi. Onda se ona od svih tih grupa pokuša prilagoditi.

S.: Pokušava raditi i s drugim nastavnicima, npr. ovako s vama, onda vi kažete svoje mišljenje kako vi radite, onda ona vama svoje pa se tu negdje nađete.

M.: Mi slušamo nju što treba biti, a ona nas sluša kako bi mi htjeli i kako bi najlakše svladali gradivo i rijetko takvih učitelja ima kod nas. (učenici, osobna komunikacija, 24. ožujka 2010.)

Razgovor s učenicima pomagao mi je da promotrim nastavu i iz njihove perspektive. Shvatila sam da svi načini provedbi aktivnosti nastavnice Maje Vuka imaju višestruk utjecaj na učenike. Primjenom raznolikih metoda i oblika rada, poticanjem učenika na aktivno sudjelovanje u nastavi, suradničkim oblikom učenja utječe na različite interese, potrebe i mogućnosti

pojedinih učenika. U intervjuu i kroz cijelo ovo istraživanje bilo je vidljivo kako takve aktivnosti potiču intrinzičnu motivaciju kod učenika usmjerenu na kreativne radove i stvaralaštvo. Takva motivacija postaje onda bitan preduvjet kreativnosti koju nastavnica kroz poticaje na aktivno sudjelovanje u nastavi ostvaruje. Takva nastava više nije samo važan oblik rada već postaje neizostavan način učenja.

9. Zaključak

Osobe koje se bave pedagogijom u našoj državi nazivamo stručnim suradnicima pedagozima. Oni su specifičan profil prosvjetnih djelatnika, a zadaća im je da sa stručnjacima drugih profila pridonose unapređivanju djelovanja odgojno – obrazovne ustanove. Prvi se puta u hrvatskim školama susreću 1959. godine. Tek u novije vrijeme smatraju se imperativom suvremene škole. Djelovanje pedagoga prošireno je na cjelokupan odgojno – obrazovni proces, a uvjetno ga dijelimo na: planiranje i programiranje, rad s učenicima, rad s učiteljima i vlastito stručno usavršavanje.

Pojavom i razvitkom akcijskih istraživanja pružila se nova mogućnost suradnje učitelja i stručnih suradnika pedagoga koji mogu biti inicijatori, suistraživači i/ili kritički prijatelji. Kritički prijatelj je „osoba od povjerenja koja postavlja provokativna pitanja, pronalazi podatke koji se zatim ispituju na razne načine i nudi kritiku rada kao prijatelj. (Costa i Killick, str.50)

Pedagozi kao stručni suradnici zbog svog profesionalnog određenja lako mogu preuzeti ulogu kritičkog prijatelja u akcijskim istraživanjima, a već tijekom studija mogu i trebaju se osposobljavati za važnu profesionalnu ulogu kritičkog prijatelja jer imaju sve predispozicije za to: stručno pedagoško obrazovanje, iskustvo suradnje u nastavnim procesima, otvorenost, spremnost za suradnju i znanje davanja savjeta kojima utječu na djelovanje nastavnika u konkretnim situacijama.

Provodeći svoje prvo akcijsko istraživanje puno sam naučila i stekla veliko iskustvo. Njime sam pokušala odgovoriti na postavljeni problem: *Kako pomoću kritičkog prijateljstva pomoći nastavniku u ostvarivanju promjena u nastavi?* Prvi problem s kojim sam se susrela u istraživanju bio mi je kako preuzeti tu ulogu. Velika pomoć i podrška bio mi je mentor doc. dr. sc. Branko Bognar koji je nesebično pomagao, rješavao moje dileme, savjetovao me i prenosio mi svoje znanje i iskustvo. Svoj manjak iskustva i još nepotpuno pedagoško obrazovanje u početku mi je otežavalo sudjelovanje u istraživanju. Sada, nakon provedenog istraživanja mogu reći da sam puno naučila o nastavi, kreiranju nastave, sudjelovanju i promatranju nastave, razvijanju kritičkog prijateljstva, samokritičkih osvrta na vlastito djelovanje, ali i kritičko promišljanje o okolini. Iako je istraživanje završilo, moje razmišljanje o ovom i drugim problemima nije nestalo, samo mi je pomoglo da odlučnije krećem u nove probleme i nova učenja.

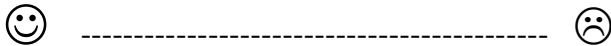
10. Literatura

1. Bognar, B. (2006). *Akcijska istraživanja u školi*. *Odgojne znanosti*, 8 (1), 177-190.
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=41429
2. Bognar B. (2009). *Ostvarivanje suštinskih promjena u odgojnoj praksi posredstvom akcijskih istraživanja*. *Odgojne znanosti*, 11 (2), 147-163.
3. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Zagreb: Slap.
4. Costa, L. i Kallick, B. (1993) *Through the Lens of a Critical Friend*. Educationl Leadership.
5. Jurić, V. (1989). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S., Vrgoč, H. (2001) *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika* (prijedlog). Zagreb.
http://pedagogija.skretnica.com/pub/marko/koncepcija_rpd.pdf
7. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2007). *Nacrt prijedloga zakona o djelatnosti pedagoga*. Zagreb, rujan 2007.
www.pedagogija.hr/.../zakon-o-pedagoskoj-djealatnosti-1192007.doc
8. Staničić, S. (2006). *Upravljanje ljudskim potencijalom u školstvu*. *Odgojne znanosti*, 8 (2), 515-533.
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=37091
9. Stoll, L., Fink, D. (2000). *Mijenjajmo naše škole: kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola*. Zagreb: Educa.

11. Popis priloga

Prilog 1: Evaluacijski listić

Za vrijeme nastave, osjećao/la sam se:

Po tvom mišljenju, koliko si bio/la aktivan/na na ovom satu? (zaokruži)

Slabo 1 2 3 4 5 Potpuno

Po tvom mišljenju, procijeni suradnju unutar tvoje skupine tijekom sata!

Slabo 1 2 3 4 5 Izvrsno

Procijeni, prema vlastitom mišljenju, svoju ulogu unutar skupine:

Nebitna 1 2 3 4 5 Bitna

Tvoji prijedlozi za poboljšanje nastavnih sati, ako ih ima:
